

Извештај и закључци са научно-стручног скупа "Локална самоуправа у планирању и уређењу простора и насеља" одржаног у Пироту 17 - 19.10.2024. године

У организацији Асоцијације просторних планера Србије и Универзитета у Београду – Географског факултета, а у сарадњи са Градом Пиротом и Привредном комором Пирот, у хотелу „Ана Lux Spa” у Пироту, у периоду од 17. до 19. октобра 2024. године, успешно је одржан јубиларни, десети по реду, научно-стручни скуп са међународним учешћем „Локална самоуправа у планирању и уређењу простора и насеља.” Скупу је током сва три дана рада присуствовало близу 200 учесника, а поред домаћих аутора, радове и искуства презентовали су и учествовали у дискусијама бројни експерти из иностранства, као и значајан број младих истраживача. У наставку су закључци скупа.

Пленум

(Богдан Лукић)

Вратити стратешке оквире планирања и развоја у оквиру просторног и урбанистичког планирања. Прагматичност, профит интересних група и инкрементализам као праксу планирања на локалном нивоу свести на рационалну и хуману меру.

Наставити перманентно учешће заинтересованих субјеката у процесу планирања, од одлуке о изради планског документа, преко раног и јавног увида до усвајања планског документа. Активно присуство и учешће јавности – грађана.

Наставити са истражним радовима минералних сировина како би се формирала база критичних минералних сировина Републике Србије. Њихову могућу експлоатацију прилагодити и започети са максималним уважавањем еколошких, естетских, хуманих и економских бенефита на првом месту за локалну средину а тек онда шире. Не би требало дозволити бенефите станим компанијама и домаћим лобијима у поступку експлоатације минералних и неминералних ресурса на рачун простора и живота локалних заједница.

Напуштена села и ненастањени простори представљају са аспекта просторног распрострањења највреднији капитал Републике Србије. Рурални браунфилд се тенденциозно представља као маргинална вредност локалних самоуправа и Републике Србије док се врше интензивна истраживања потенцијала којима располажу ови простори од стране компетентних и некомпетентних иностраних и домаћих предузећа. Подстаћи локалне самоуправе да сачувају и плански sukcesивно активирају напуштена села и ненастањени простор.

Природа Србије, а на првом месту заштићена природна баштина, представљају основ за трансграничну сарадњу и умрежавање и сарадњу локалних самоуправа.

Прва тема: "Правни, методолошки и институционални оквир планирања и уређења простора и насеља"

(модератор панела: Дејан С. Борђевић; панелисти: Милица Хаџи Аресновић, Ивана Илић, Данијела Гојић и Иван Тамаш)

Као вид одговора на бројне изазове у области просторног и урбанистичког планирања, уведена је пракса израде, односно доношења планских докумената кроз фазе, која са једне стране пружа одређени ниво флексибилности, али са друге отвара велики број питања, с обзиром на то да није јасно легислативно дефинисана и не постоји шири стручни консензус о моделима њене примене. Узимајући у обзир да фазност као модел кроз тренутну примену са собом носи

велики број изазова и отворених питања у свим сегментима процеса, од израде до спровођења планског документа, као и за све учеснике у процесу, од доносилаца одлука, носилаца израде, обрађивача, до спроводилаца планских решења у најширем смислу, а последично и друштва у целини, неопходно је покренути ширу стручну дискусију о самом појму фазности и њеној примени у систему планирања.

У складу са уоченим проблемима у планирању на локалном нивоу и функционисању локалног нивоа власти, а у складу са ЕУ стандардима и расположивим инструментима требало би тежити следећим циљевима: 1) обезбедити политичке и управљачке подстицаје за оснаживање локалних власти, 2) развити свеобухватну стратегију за јачање институционалног капацитета локалних власти, 3) ојачати процесе за институционално учење и управљање знањем и 4) боље искористи сарадњу са локалним властима партнерских земаља.

Недостатак кадрова који се баве безбедношћу путне инфраструктуре отежавају доследну примену правне и ванправне одговорности управљача путевима. Проблеми се додатно компликују небезбедним пролазима државних путева кроз насеља, а велики изазов у јединицама локалне самоуправе представља и неодређивање надлежног управљача пута. Први корак ка превазилажењу уочених проблема и повећања безбедности саобраћаја представља одговарајућа сарадња управљача државних путева и управљача локалних путева.

Посебан значај Измена и допуна Закона о планирању и изградњи, које се примењују од августа 2023. година чине одредбе члана 166а, којима је основана Агенција за просторно планирање и урбанизам Републике Србије, као и надлежности Агенције дефинисане у члану 166г, као јавне агенције којој су поверене значајне надлежности у области послова просторног планирања и урбанизма, од којих се део односи и на јединице локалне самоуправе.

Еко-села широм света, демонстрирају различите приступе одрживом развоју прилагођене локалним условима и ресурсима. У контексту Србије, мада еко-села још увек нису глобално препозната, постоје локалне иницијативе које показују интерес и потенцијал за развој оваквих заједница. У том смислу, еко-села пружају вредне лекције и моделе који могу послужити као водичи за трансформацију других заједница ка одрживијем начину живота и доказују да је могуће живети у складу с природом, очувати екосистеме и унапредити квалитет живота.

Друга тема: "Повезивање локалних самоуправа као основ развоја"

(панелисти: Богдан Лукић, Никола Тодоровић, Марко Иваншевић)

Потенцијал природних и културних вредности локалних самоуправа кроз планске документе, стратегије економског и еколошког развоја искористити за промоцију истих и повезивање са суседним и ширим територијама.

У оквиру туризма искористити и ширити смештајне капацитете, градити и модернизовати техничку и туристичку инфраструктуру како би се максимално искористиле постојеће атракције које се налазе у природним и културним (створеним) пределима локалних самоуправа. Максимално искористити постојеће стручне људске ресурсе у оквиру туристичке понуде.

Перманентно иновирати документа, програме и пројекте заштите од елементарних непогода присутних као резултат климатских промена, али и деценијски присутним хазардима. На локалном нивоу формирати службе које ће ефикасно деловати превентивно и оперативно на административном простору, али и са суседним територијама у периодима суше, пожара, поплаве, земљотреса, епидемија и других опасних ситуација.

Трећа тема: "Изазови просторног и урбанистичког планирања локалног нивоа – нови хоризонти"

(панелисти: Душан Ристић, Ана Граовац, Синиша Тркуља и Марио Миличевић)

Управљање урбаним развојем, просторно планерски аспекти енергетске транзиције локалних заједница и употреба савремених технологија у унапређењу локалног развоја препознати су као главни изазови просторног и урбанистичког планирања на локалном нивоу.

Кроз дискусију учесници скупа закључују да је планирање инструмент државне политике у простору, и запажају да је услед прекомерне политизације и приватизације просторног и урбанистичког планирања дошло до нарушавања темеља ових области, као и до значајног запостављања заштите јавног интереса као основне премисе планирања.

Указано је да се урбанистички планови често мењају на основу иницијативе приватних инвеститора, који имају снажан утицај на планска решења, ради верификације започетих инвестиција које су краткотрајног ефекта и ограниченог интереса у односу на интересе целокупне локалне заједнице. Одлуке о изменама и допунама урбанистичких планова доносе се *ad hoc*, без претходне евалуације постојећег стања, реалних потреба, као и утицаја будуће изградње на окружење, друштво и економију.

У циљу адекватног одговора на уочене изазове просторног и урбанистичког планирања локалног нивоа, неопходно је:

- Организовање едукације за планере у пракси о новим методологијама и техникама у планирању, нарочито везано за одрживи развој, ублажавање и прилагођавање на климатске промене, управљање ризицима и сл. Посебан акценат је потребно ставити на секторе и теме које интегрално не покрива ни једна институција јавног сектора (имаоци јавних овлашћења), попут становања и зелене инфраструктуре.
- Организација стручно вођених скупова, панел дискусија и округлих столова који ће окупљати планере и различите секторске стручњаке, како би се детаљније расветлио однос просторних и урбанистичких планова и секторских студија и пронашли механизми за интегрално планирање простора. Очигледно је да постоји потреба да се дискутује о многим темама и да постоје бројни проблеми, од којих су неки можда и лако решиви.
- Иницирање сарадње са другим репрезентативним струковним удружењима (Удружење урбаниста Србије, Удружење пејзажних архитеката, Удружење архитеката Србије) као и другим организацијама цивилног сектора које се баве унапређењем планирања, **у циљу писања заједничког предлога током израде новог Закона о планирању и изградњи која је најављена за 2025. годину.**
- Формулисање предлога за израду конкретних студија и анализа као обавезног првог корака у изради стратешких планова (ПППН, РПП/ППЈЛС, ГУП) – на нивоу подзаконског акта, и упућивање надлежном МГСИ. Неопходно је вршење различитих секторских анализа простора који се планира или за који се припрема планирање. Подаци којима се користимо су често застарели, непотпуни, површни.
- Покретање иницијативе код Агенције за просторно планирање и урбанизам РС за успостављање система мониторинга и евалуације спровођења просторних и урбанистичких планова.
- Покретање иницијативе код Агенције за просторно планирање и урбанизам РС за организовање округлог стола/дискусионе групе везано за проблематику фазне израде планова, измена и допуна планова и преклапања планова различитих нивоа са елементима детаљне разраде на истом простору.

- Континуирано организовање округлих столова и панел дискусија везаних за кључне изазове просторног и урбаног развоја на нивоу Србије и на нивоу локалних самоуправа.
- Поспешити сарадњу и активну координацију сектора за планирање и изградњу са сектором за енергетику и сектором за заштиту природе и животне средине, и применити начела интегралног планирања простора у функцији адекватнијег одговора на изазове енергетске транзиције. Површно сагледавање, секторски приступ, као и исхитрено доношење одлука у вези са супституцијом фосилних горива обновљивим изворима, као и површност у интеграција соларних и ветроелектрана и осталих енергана, могу изложити природу, животну средину и здравље становништва новим неочекиваним ризицима. Треба бити обазрив у одабиру локација за нове енергане, нарочито ако се узме у обзир да се у нацрту нове Стратегије развоја енергетике Србије до 2040. године, са циљем да се пронађу одржива решења за постепену замену прљавих технологија, спомиње развој капацитета на водоник и нуклеарну енергију. У сегменту просторно планерских аспеката енергетске транзиције, нарочито је значајан рад којим је указано на географске детерминанте планирања локације нуклеарне енергетске инфраструктуре у Србији, као и рад који се осврће на израду Плана детаљне регулације за подводну експлоатацију угља, као јединственог примера у Србији.
- Интензивирати примену савремених технологија и ГИС алата (као и електронских формулара, апликација, веб портала и др.) у поступку израде, јавне презентације и имплементације просторних и урбанистичких планова. Савремене технологије и ГИС алати могу бити значајна подршка просторном и урбанистичком планирању на локалном нивоу и објективном доношењу одлука, а уједно доприносе ефикаснијој изради и имплементацији планова, као и јаснијој презентацији планских решења и уопште планских докумената.

Београд, 07.11.2024. године

Научни одбор скупа